

Öğretmenlerin Meslekleri ile İlgili Bazı Temel Kavramlara İlişkin Zihin Haritaları¹

Gökhan IZGAR²

² Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Konya, Türkiye, gizgar@erbakan.edu.tr

Makale Bilgileri

ÖZ

Makale Geçmişi

Geliş: 17/04/2020

Kabul: 24/05/2020

Yayın: 05/06/2020

Anahtar Kelimeler:

Eğitim,
Öğretim,
Öğrenme,
Öğretmen.

Öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına ilişkin algılarını ve bilişsel yapılarını ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda farklı branşlarda görev yapan 40 öğretmen oluşturmaktadır. Kelime ilişkilendirme testi ve 3 adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre öğretmenler eğitime yönelik 24, öğretime yönelik 31 ve öğrenmeye yönelik 29 metafor üretmişlerdir. Kelime ilişkilendirme testinin analizinde ise öğretmenlerin eğitime ilişkin 75, öğretime ilişkin 69 ve öğrenmeye ilişkin 59 kelime ilişkilendirdikleri görülmüştür. Öğretmenler eğitime yönelik olarak en çok “aile”, öğretime ve öğrenmeye yönelik olarak en çok “süreç” kelimelerini ilişkilendirmişlerdir. Sonuç olarak hem kelime ilişkilendirme testinin hem de üretilen metaforların analizinde öğretmenlerin eğitim ve öğrenme kavramlarıyla ilgili az düzeyde kavram yanlılığına sahip oldukları tespit edilmiştir. Ancak öğretim kavramıyla ilgili olarak azımsanmayacak bir oranda kavram yanlılığının var olduğu görülmüştür.

Sorumlu Yazar:

Gökhan IZGAR

e-posta:

gizgar@erbakan.edu.tr

Teachers' Mind Maps of Some Basic Concepts Related To Their Profession

Article Info

ABSTRACT

Article History

Received: 17/04/2020

Accepted: 24/05/2020

Published: 05/06/2020

Keywords:

Education,
Teaching,
Learning,
Teacher.

This study aimed to reveal teachers' perceptions, cognitive structures and misconceptions about education, teaching and learning concepts were carried out by using the survey model. The research group consists of 40 teachers working in different disciplines in schools affiliated to the Ministry of National Education in 2019-2020 academic year. In order to determine the cognitive structures of the teachers, the word association test and the interview form consisting of 3 open-ended questions were used as data collection tools to reveal their perceptions. The data were analyzed by using descriptive analysis technique. According to the findings of the study, teachers produced 24 metaphors for education, 31 for education and 29 for learning. In the analysis of the word association test, it was seen that teachers associated 75 words related to education, 69 words related to teaching and 59 words related to learning. Teachers have associated the words “family” most for education, and “process” most for teaching and learning. As a result, in the analysis of both the word association test and the metaphors produced, less misconception about education and learning concepts was found. However, it has been observed that there is a considerable misconception about the concept of teaching.

Corresponding Author:

Gökhan IZGAR

e-mail:

gizgar@erbakan.edu.tr

Atıf/Citation: Izgar, G. (2020). Öğretmenlerin meslekleri ile ilgili bazı temel kavramlara ilişkin zihin haritaları, *NEÜ Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 40-51.

“This article is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) (CC BY-NC 4.0)”

* Bu çalışmanın özeti 29 – 31 Ocak 2020 tarihleri arasında Kayseri Üniversitesinde gerçekleştirilen 3.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

GİRİŞ

Eğitim, öğretim ve öğrenme toplum içinde yaşayanlar tarafından hakkında sıkça fikir yürütülen, yorum yapılan ve herkes tarafından bilinildiği kabul edilen kavramların başında gelmektedir. Ancak bu kavramlarda hayatımız içerisinde kullandığımız diğer kavramlar gibi bazı bilimsel özellikler ve anlayışlar içermektedir. Eğitim kavramı birçok eğitimci tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Tyler (1950'den akt. Sönmez, 2008) eğitimi, kişinin davranış örüntülerini değiştirme süreci, Ertürk (1975'den. akt. Gürsel, 1997) bireyin kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak davranışlarında istedik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlamışlardır. Yıldırım ise insan davranışlarında bilgi, beceri, anlayış, ilgi, tavır, karakter ve kişilik nitelikleri yönünden belli değişmeler sağlamak amacıyla yürütülen düzenli bir etkileşim olarak eğitimi tanımlamıştır (Sönmez, 2008). Yapılan tanımlar incelendiğinde ortak özellikler olarak; eğitimin bir süreç olduğu, eğitimde bireyin kendi yaşantılarının olması gerektiği, bireye davranış kazandırmayı veya değiştirmeyi amaçladığı görülmektedir (Yavuz, 2004).

İnsanlar kendi dışındaki çevreleri ile etkileşimleri sonucunda bazı bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar kazanırlar. Bunlara eğitim yaşantıları da denir. Öğrenmenin özünü de bu yaşantılar oluşturur (Şişman, 2006). Şu halde öğrenme, bireyin olgunlaşma düzeyine göre, çevresiyle etkileşimi sonucu davranışlarında oluşan kalıcı değişmelerdir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Buradan hareketle eğitimin hayat boyu devam eden öğrenmelerin bir bileşeni olduğu söylenebilir. Söz konusu öğrenmeler formal yolla yani okullarda gerçekleşebileceği gibi informal yolla yani bireyin ailesinde, sosyal çevresinde kısacası okul dışı yaşantısında da gerçekleşebilir. Dolayısıyla eğitim hem formal hem de informal yaşantıları içine alan geniş kapsamlı bir kavramdır. Fidan'nın (2012) da belirttiği gibi birey çevresi ile etkileşime girerek hareketlerinde, bilgilerinde, duygularında değişmeler meydana getirir. İşte bu değişimler öğrenmenin üç alanına işaret eder. Bunlar; bilişsel (Bloom, 1956), duyuşsal (Krathwohl, 1964, s.32'den akt. Metfessel & Michael, 1969) ve psikomotor (Simpson, 1965) alanlardır. Örneğin, ülkemizin coğrafi bölgelerini söylemek bilişsel alanda bir öğrenme, büyüklere saygı duymak duyuşsal alanda bir öğrenme, basketbolda turnike atışı yapmak psikomotor alanda bir öğrenmedir.

Öğretme öğrenmeyi sağlama etkinlikleridir (Fidan, 1986). Buna göre öğretme, bireyin davranışında değişiklik meydana getirmek için, yani öğrenmeyi gerçekleştirebilmek için yapılan faaliyetlerin veya etkinliklerin tümüdür (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Öğretme faaliyeti hem formal eğitim hem de informal eğitim içerisinde yer alabilmektedir. Yani okullarda, ailede, sosyal hayat içerisinde bir başkası tarafından öğretme faaliyeti gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin bir öğrenciye okulda okuma ile ilgili bir öğretme faaliyeti öğretmen tarafından gerçekleştirilirken, aynı öğrenciye herhangi bir oyunun nasıl oynanacağı ile ilgili bir öğretme faaliyeti de bir arkadaşı tarafından okul dışında gerçekleştirilebilir. Öğretme faaliyetlerinin önceden hazırlanmış bir program çerçevesinde amaçlı, planlı, düzenli ve kontrollü olarak yapıldığı yerler okullardır. Bu yüzden okullarda yapılan öğretme faaliyetlerine öğretim denir. (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Öğretim öğrenmeyi kılavuzlama işidir (Demirel, 2008). Yani öğretim, öğretme ve öğrenmeyi birlikte kapsamaktadır. Okulda öğretime öğretmen açısından bakıldığında olup biten şey öğretmedir, öğrenci açısından bakıldığında ise bu bir öğrenmedir. Bu nedenle genellikle öğretim yerine öğretme-öğrenme terimleri birlikte kullanılarak öğretimin anlamı daha açık ve kesin hale getirilmektedir (Büyükkaragöz ve Çivi, 1999). Sonuç olarak öğretme kavramı hem formal hem de informal eğitim içerisinde kullanılabilirken öğretim kavramı formal eğitim içerisinde değerlendirilmektedir.

Eğitim sisteminin temel öğelerini öğretmenler, öğrenciler, yöneticiler, eğitim uzmanları, eğitim teknolojisi, eğitim programı, fiziki ve finans kaynakları oluşturmaktadır. Bunlar içinde öğretmen en temel öğedir. Eğitimin niteliği ve kalitesi de genellikle öğretmenlerin niteliğiyle paralellik gösterir (Şişman, 2006). Dolayısıyla formal eğitim sisteminde görev yapan öğretmenlerin daha öğrencilik dönemlerinden itibaren meslekleri ile ilgili bilgi, beceri ve davranışları kazanmış olması gerekir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 43. Maddesinde öğretmenlik "*devletin eğitim-öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği*" olarak tanımlanmıştır (METK, 1973). Tanımdan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin eğitim ve öğretim işlerini kanunda belirtilen esaslara göre yürütebilmesi için eğitim ve öğretim kavramları hakkında yeterli düzeyde bilgi ve anlayışa sahip olmaları beklenmektedir. Yine Milli Eğitim Bakanlığı (2017) tarafından yayınlamış olan öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri incelendiğinde "*öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir*

şekilde planlar” yeterlik alanı eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarının önemi hakkında bizlere bir fikir vermektedir.

Literatür incelendiğinde konu ile ilgili çeşitli araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Çiltaş ve Akıllı, 2011; Gürkan, 2019; Özdemir ve Çanakçı, 2005; Turan, Yıldırım ve Tıkman, 2016). Bu araştırmalarda öğretmenlerin eğitim ve öğretim kavramları hakkındaki algıları ve pedagojik yeterlikleri incelenmiştir. Ancak literatürde öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları hakkındaki bilişsel yapılarını ortaya çıkartan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada aşağıdaki araştırma sorularına cevap aranmıştır.

- Öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına ilişkin metaforik algıları nelerdir?
- Öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına yönelik bilişsel yapıları nedir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, katılımcılar, veri toplama araçları, verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modelleri, var olan bir durumu aynen resmetmeyi, betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar,2009). Ayrıca araştırma nitel araştırma desenlerinden olgubilim desenine göre tasarlanmıştır. Bu desene göre genel olarak bildiğimiz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgularda kullanılır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için bu desen uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Katılımcılar

Araştırma grubunu, 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı farklı okullarda ve farklı branşlarda görev yapan 45 öğretmen oluşturmaktadır. Ancak araştırmaya katılan öğretmenlerden 5 tanesi veri toplama aracını doldurmadığı veya el yazılarının okunamadığı için kapsam dışı bırakılmıştır. Dolayısıyla 40 öğretmenden toplanan veriler analiz edilmiştir. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubuna ait demografik bilgiler

BRANŞ	KADIN (f)	ERKEK (f)
Okul Öncesi Öğretmeni	3	2
Sınıf Öğretmeni	2	3
Matematik Öğretmeni	2	3
Türkçe Öğretmeni	2	0
Fen Bilgisi Öğretmeni	1	3
İngilizce Öğretmeni	4	1
Rehberlik Öğretmeni	1	1
Beden Eğitimi Öğretmeni	1	0
Görsel Sanatlar Öğretmeni	1	1
Felsefe Öğretmeni	0	1
Tarih Öğretmeni	1	0
Meslek Dersleri Öğretmeni	1	6
Toplam	19	21

Veri Toplama Araçları ve Süreçleri

Görüşme formu

Araştırmada öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarını nasıl algıladıklarını ortaya çıkartabilmek amacıyla 3 adet açık uçlu sorudan oluşan görüşme formu kullanılmıştır. Uygulamaya geçmeden önce formun nasıl doldurulması gerektiği hakkında açıklama yapılmıştır. Görüşme formunda öğretmenlerin verilen kavramlara yönelik ürettikleri metaforları boş bırakılan yerlere yazmaları istenmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin söz konusu kavramlara ilişkin algılarını ortaya çıkarmak amacıyla onlardan “Eğitim... gibidir; çünkü...”, “Öğretim... gibidir; çünkü...”, “Öğrenme... gibidir; çünkü...”, cümlelerini tamamlamaları istenmiştir. Saban’a (2008) göre araştırma aracı olarak metaforun kullanıldığı araştırmalarda “gibi” kavramı genellikle metaforun konusu ile metaforun kaynağı arasındaki bağın kurulabilmesi için kullanılmaktadır. “Çünkü” kavramına yer

verilmesi ise, katılımcıların kendi metaforları için bir gerekçe veya mantıksal dayanak sunmalarını sağlayabilmek için kullanılmaktadır.

Kelime ilişkilendirme testi

Araştırmada öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına yönelik zihin haritalarını ortaya çıkartabilmek için kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Kelime ilişkilendirme testi bireyin herhangi bir konu veya olgu hakkındaki bilişsel yapısını, bu yapıdaki kavramlar arasındaki bağları, uzun dönemli hafızasındaki kavramlar arasındaki ilişkilerin yeterli veya anlamlı olup olmadığını ortaya çıkartan alternatif ölçme değerlendirme aracıdır (Bahar, Johnstone & Sutcliffe, 1999). Kelime ilişkilendirme testi oluşturmak için öğretmenlerin meslekleri ile ilişkili olduğu düşünülen en temel kavramlardan eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları seçilmiştir. Her bir kavramın altına o kavramla ilgili olduğu düşünülen en çok beş adet kelimenin yazılabilmesi için boşluk bırakılmıştır. Öğretmenlerden kendilerine verilen süre içerisinde kendilerine verilen kavramla ilişkili olduğunu düşündükleri kelimeleri testteki ilgili boşluğa yazmaları istenmiştir. Kelime ilişkilendirme testinin uygulanması ile ilgili çalışmalar incelendiğinde her bir cevap kâğıdı için katılımcılara 30 saniye vermenin en uygun zaman dilimi olduğu tespit edilmiştir. (Kempa & Nicholls, 1983; Bahar, Johnstone & Sutcliffe, 1999; Cachapuz & Maskill, 1987'den akt: Bahar & Özatlı, 2003). Dolayısıyla öğretmenlere uygulamaya başlamadan önce kelime ilişkilendirme testi hakkında gerekli açıklamalar yapılmış ve her bir kavram için 30 saniyelik süre zarfında uygulamanın tamamlanması sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar şu aşamalarda analiz edilmiştir; kodlama ve ayıklama, örnek metafor imgesi derleme, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirliği sağlama (Saban, 2008). İlk aşamada öğretmenlerin doldurmuş oldukları veri aracı Ö-1, Ö-2 şeklinde işaretler ile kodlanmıştır. Kodlanan veri toplama araçlarından boş olan, anlamsız ifadeler yer alan veya okunamayan görüşme formları elenmiştir. Analizin ikinci aşamasında metafor ifadesinin çok uzun olduğu durumlarda, ifadenin özü korunarak anlatılmak istenen aktarılmıştır. Analizin üçüncü aşamasında metaforlar, kaynağı ve içeriği açısından aralarındaki ilişkiler incelenerek kategoriler oluşturulmuştur. Son olarak kategoriler için yapılan kodlamanın güvenilirliğinin sağlanabilmesi için elde edilen veriler araştırmacı tarafından farklı zamanlarda iki defa kodlanmıştır. Aynı kodlamanın yapıldığı durumlar “görüş birliği” ve farklı kodlamanın yapıldığı durumlar “görüş ayrılığı” şeklinde simgeler kullanılarak yapılmıştır. Görüş birliği ve görüş ayrılığı belirlendikten sonra yapılan hesaplamalar sonucunda kodlamalar arasındaki ortalama güvenilirlik oranı %83 olarak bulunmuştur. Güvenirlik hesaplamasının %70 üzeri çıkması çalışmanın güvenilir olarak kabul edilmesinde yeterlidir (Miles & Huberman, 1994).

İkinci veri aracı olan kelime ilişkilendirme testinin analizinde elde edilen verileri değerlendirebilmek için kelimeler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu kelimelerin tekrarlanma sıklıklarını gösteren frekans tabloları hazırlanmıştır. Frekans tablolarından faydalanılarak öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramları hakkındaki zihin haritaları hazırlanmıştır. Zihin haritalarının hazırlanmasında Bahar, Johnstone ve Sutcliffe, (1999) tarafından geliştirilen “Kesme Noktası” (KN) tekniği kullanılmıştır. Kesme noktası tekniğinde, frekans tablosunda yer alan, kelime ilişkilendirme testindeki herhangi bir anahtar kavram için en fazla tekrar edilen kelimenin 3-5 sayı aşağısı kesme noktası olarak belirlenir. Bu frekansın üstünde yer alan kelimeler haritanın ilk kısmını oluşturur. Zihin haritasını net olarak oluşturabilmek için kesme noktası belirli aralıklarla aşağıya çekilir ve tüm anahtar kelimeler haritada ortaya çıkıncaya kadar işlem devam ettirilir. Dolayısıyla Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3'deki zihin haritaları bu şekilde oluşturulmuştur. Zihin haritaları oluşturulurken bir defa tekrarlanan kelimeler çok fazla olduğu için kapsam dışı tutulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına yönelik oluşturdukları metaforlar ve ilgili kavramlarla ilişkili bilişsel yapılarını gösteren zihin haritaları tablo ve şekillerden faydalanılarak sunulmuştur.

Öğretmenlerin Eğitim, Öğretim ve Öğrenme Kavramlarına İlişkin Ürettikleri Metaforlar

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim kavramına ilişkin olarak toplam 24 adet metafor ürettikleri görülmüştür. Üretilen bu metaforlar kaynağı ve içeriği açısından aralarındaki ilişki

incelenerek 6 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Oluşturulan kategoriler, bu kategoriler içinde değerlendirilen metaforlar ve frekans değerleri Tablo 2’de verilmiştir. Eğitim kavramına ilişkin üretilen metaforlar ve gerekçeleri ile ilgili bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

- “Eğitim serap gibidir. Çünkü uzaktan var gibi görünür ama içine girip yaklaştıkça hayal olduğu anlaşılır.” Ö-1
- “Eğitim çocuk büyütme gibidir. Çünkü çeşitli aşamalardan oluşur. Kişi küçük bilgileri ufak ufak alarak kendi yapısıyla bütünleştirir. Her öğrendiği şeyi bir sonraki öğreneceğinin tetikleyicisidir. Bir çocuğun konuşması, emeklemesi, yürümesi, yemek yemesi gibi her aşama bir sonraki yapmak isteği şeylerin arzu ve isteklerine olan açıklığını ortaya çıkarır.” Ö-6
- “Eğitim kartopu gibidir. Çünkü küçük bir top ile başlayarak git gide üst üste birleşen kar taneleri ile gittikçe büyür ve etkisi hızı artar.” Ö-10
- “Eğitim kitap gibidir. Çünkü her anında, her sayfasında yeni şeyler öğrenirsin. Ufkun genişler.” Ö-14
- “Eğitim merdiven gibidir. Çünkü sistematik bir sıra izlenmesidir.” Ö-32
- “Eğitim kalp gibidir. Çünkü eğitimsiz yaşam olmaz.” Ö-40

Tablo 2. Eğitim kavramına yönelik oluşturulan kategoriler

METAFOR	f	KATEGORİ
Miras	1	Süreç
Felsefe	1	
Hayat	4	
Ağaç	4	
Çınar	2	
Fidan	2	
Çiçek	2	Yön Gösterme
Pusula	1	
Güneş	4	Gelişim
Dünya	1	
Teknoloji	1	
Kitap	2	Aşamalılık
Kartopu	1	
Ekmek	1	
Merdiven	1	
Bina	1	
Anne	1	
Çocuk büyütme	1	İhtiyaç
Su	3	
Kalp	2	
Orman	1	
Sınav	1	Ütopya
Yap-boz	1	
Serap	1	

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğretim kavramına ilişkin olarak toplam 31 adet metafor ürettikleri görülmüştür. Üretilen bu metaforlar kaynağı ve içeriği açısından aralarındaki ilişki incelenerek 7 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Oluşturulan kategoriler, bu kategoriler içinde değerlendirilen metaforlar ve frekans değerleri Tablo 3’te verilmiştir. Öğretim kavramına ilişkin üretilen metaforlar ve gerekçeleri ile ilgili bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

- “Öğretim hayat gibidir. Çünkü nefes aldıkça sürer.” Ö-8
- “Öğretim doğum gibidir. Çünkü insan öğrendikçe uyanır. Kişi öğrettikçe aydınlanır.” Ö-17
- “Öğretim saat gibidir. Çünkü her vakitte yenilikler mevcuttur.” Ö-19
- “Öğretim parmak izi gibidir. Çünkü herkesin parmak izi farklı olduğu gibi öğretimde kişiye özgüdür.” Ö-25

“Öğretim yiyecek gibidir. Çünkü her zaman her yerde yapılabilir.” Ö-27

“Öğretim marangozluk gibidir. Çünkü eğitimci bireyleri kendi istediği şekle sokmak için uğraşır.” Ö-33

“Öğretim hava gibidir. Çünkü öğrettikçe hele de öğrenildikçe rahatlar ferahlarsınız.” Ö-37

“Öğretim anne gibidir. Çünkü geleceğin şekillenmesinde ailenin önemi büyüktür.” Ö-39

Tablo 3. Öğretim kavramına yönelik oluşturulan kategoriler

METAFOR	f	KATEGORİ	
Toprak	1	Bireysellik	
İlaç	2		
Parmak izi	1		
Kültür	1		
Değişiklik	1		
Ayna	1	Öğrenme	
Boş bardak	1		
Doğum	1		
Saat	1		
Anne	2		
Zaman	1		
Yiyecek	1		
Kitap	1		
Meyve	2	Süreç	
Hayat	5		
Barınak	1		İhtiyaç
Yatak	1		
Aşk	1		
Hava	1		
İnşaat	2	Yöntem-materyal	
Ağaç	1		
Kalıp	1		
Işık	1		
İnsan	1		
Yol Haritası	1		
Hedef-kazanım	1		
Böbrek	1		
Teknoloji	1		
Sanat	1		Sanatkârlık
Marangozluk	1		
Merdiven	2	Sistemik	

Araştırmaya katılan öğretmenlerin öğrenme kavramına ilişkin olarak toplam 29 adet metafor ürettikleri görülmüştür. Üretilen bu metaforlar kaynağı ve içeriği açısından aralarındaki ilişki incelenerek 7 farklı kavramsal kategori altında toplanmıştır. Oluşturulan kategoriler, bu kategoriler içinde değerlendirilen metaforlar ve frekans değerleri Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Öğrenme kavramına yönelik oluşturulan kategoriler

METAFOR	f	KATEGORİ
Mütevazılık	1	Bilgi
Aydınlanma	1	
İklim	1	
Su	4	İhtiyaç
Spor yapmak	1	
Sabır	2	
Tatil	1	
Nefes alma	1	
Pasta	1	
Açlık	1	
Otomobil	1	Araç
Işık	1	
Fener	1	
Hayat	4	Gelişim
Bebek	1	
Zincirdeki halkalar	1	
Fidan	2	
Kar kütlesi	1	Öğretim
Meyve	1	
Tarla	1	
Çocuk	2	Sonuç
Mamul	1	
Bana katı	1	
Yatırım	1	
Yemek	2	Tecrübe
Kâşif	2	
Deneyim	1	
Fark etme	1	
Hayat	1	

Öğrenme kavramına ilişkin üretilen metaforlar ve gerekçeleri ile ilgili bazı öğretmen görüşleri şu şekildedir:

“Öğrenme su gibidir. Çünkü susuz hayat olmaz.” Ö-2

“Öğrenme spor yapmak gibidir. Çünkü her insanın spor yapmaya ihtiyacı vardır, tercihtir. Yapmayabilir. Ama yaptığı zaman hem vücudu hem zihni gelişir.” Ö-3

“Öğrenme otomobil gibidir. Çünkü herkes bir otomobile ihtiyaç duymaz. Ama onu bir araç olarak kullanmak insanın hayatını kolaylaştırır.” Ö-4

“Öğrenme zincirdeki halkalar gibidir. Çünkü halkalar birbirine geçtikçe zincir uzar gider.” Ö-9

“Öğrenme sabır gibidir. Çünkü mücadele ile sabır ile emek ile ortaya çıkar.” Ö-13

“Öğrenme mamul gibidir. Çünkü insanoğlu gelişim sürecine bağlı olarak kendini geliştirir ve sonuç olarak bir mamul mantığıyla ortaya çıkar.” Ö-16

“Öğrenme kâşif gibidir. Çünkü sürekli bir kâşif gibi yeni bilgileri öğrenmek isteriz.” Ö-18

“Öğrenme tatil gibidir. Çünkü istek lazım.” Ö-20

“Öğrenme deneyim gibidir. Çünkü hayattan çıkarım yapmamızı sağlar.” Ö-31

“Öğrenme fener gibidir. Çünkü insan karanlıkta yol alamaz. O yüzden insanın geleceğini görmesi önünü aydınlatması açısından dünyasının güneşini bulması açısından benzetebiliriz.” Ö-34

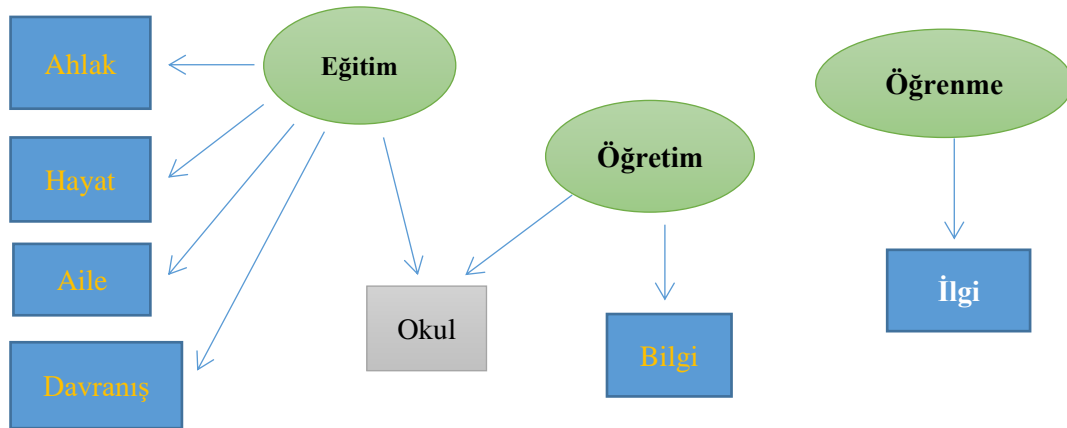
Öğretmenlerin Eğitim, Öğretim ve Öğrenme Kavramlarıyla İlişkilendirdikleri Kelimeler

Öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına ilişkin zihin haritalarını ortaya çıkartabilmek için yapılan kelime ilişkilendirme testinin analizinde öğretmenlerin eğitime ilişkin 75, öğretime ilişkin 69 ve öğrenmeye ilişkin 59 kelime ürettikleri görülmüştür. Eğitim kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde aile (f=14), hayat (f=8), okul (f=7), davranış (f=6), ahlak (f=6), çevre (f=5), süreç (f=5) kavramlarının daha çok tekrarlandığı görülmektedir. Öğretim kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde hayat (f=5), okul (f=9), bilgi (f=7), öğretmen (f=5), süreç (f=5) kavramlarının daha çok tekrarlandığı görülmektedir. Öğrenme kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde ilgi (f=6), süreç (f=5) kavramlarının daha çok tekrarlandığı görülmektedir. Öğretmenlerin söz konusu kavramlarla ilişkilendirdikleri kelimeler kesme noktalarına göre şekillerle açıklanmaya çalışılmıştır. Buna göre kesme noktası 10 ve yukarısı için oluşturulan zihin haritası Şekil 1'de gösterilmiştir.

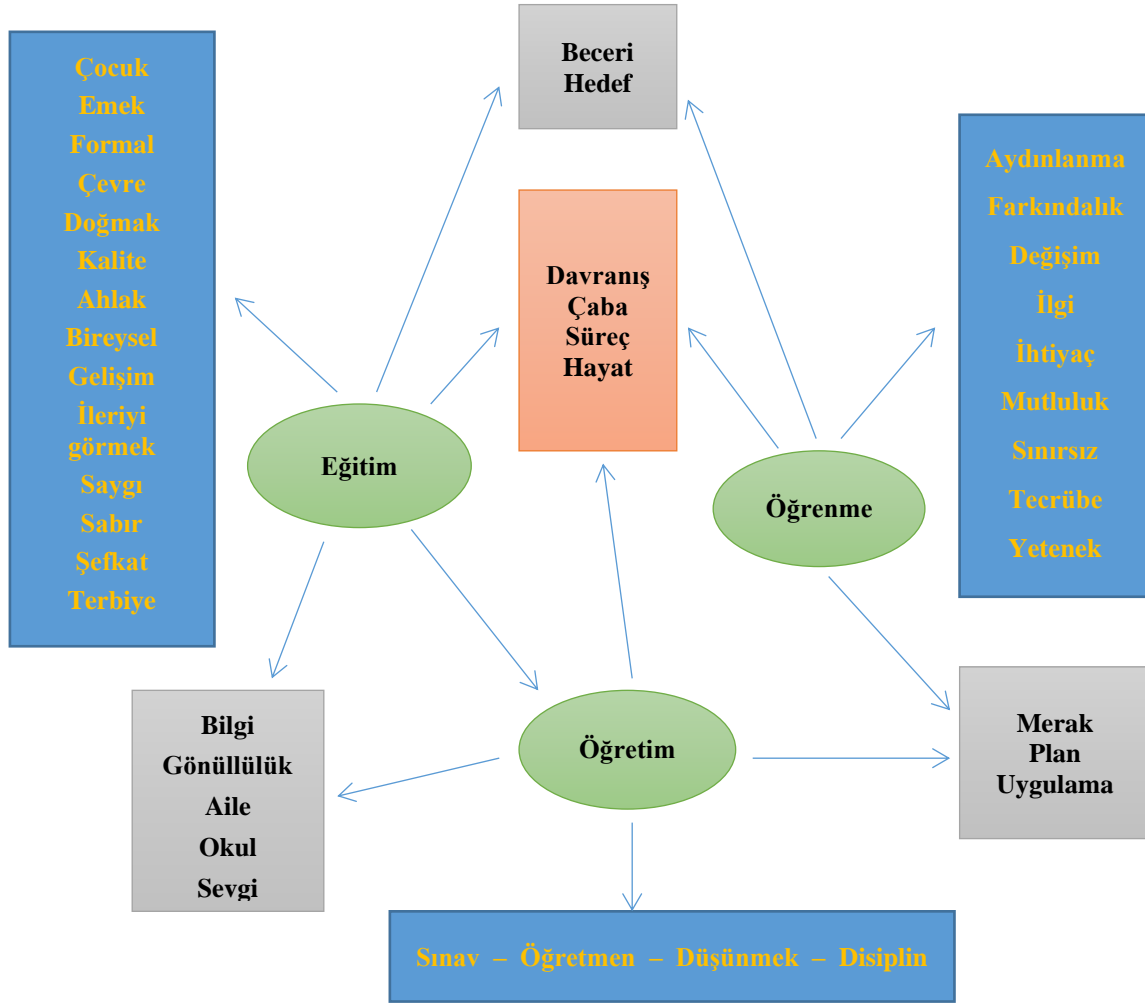
Şekil 1. Kesme noktası 10 ve üzeri için oluşturulan zihin haritası

Şekil 1'de görüldüğü üzere, bu aralıkta öğretmenler sadece eğitim kavramına ilişkin kelime üretebilmişlerdir. Bu yüzden bu aralıktaki zihin haritasında sadece eğitim kavramı yer almaktadır. Eğitim kavramı aile ile ilişkilendirilmiştir. Dolayısıyla öğretmenlerin eğitimi informal boyutu ile düşündükleri söylenebilir. Öğretmenlerin öğretim ve öğrenme kavramlarına da yönelik zihin haritalarını görebilmek için kesme noktası 6-9 arasında yer alan kelimeler Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil-2. Kesme noktası 6 – 9 arası oluşturulan zihin haritası

Şekil 2'de görüldüğü üzere bu aralıkta öğretmenler öğretim ve öğrenme kavramlarına da yönelik kelimeler üretmişlerdir. Bu aralıkta eğitime yönelik üretilen okul kelimesi öğretim içinde kullanılmıştır. Diğer bir deyişle eğitim ve öğretim kavramları arasındaki ilişkilendirmenin bu aralıkta başladığı görülmektedir. Öğretmenlerin eğitim, öğretim ve öğrenme kavramlarına yönelik ilişkilendirmelerini bütün olarak görebilmek için kesme noktası 2-5 arasında yer alan kelimeler Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil-3. Kesme noktası 2 – 5 arası oluşturulan zihin haritası

Şekil 3'te görüldüğü üzere, bu aralıkta öğretmenlerin söz konusu kavramlara yönelik ürettikleri kelimelere ait zihin haritası ortaya çıkmıştır. Bu aralıkta davranış, çaba, süreç, hayat kelimeleri her üç kavram içinde kullanılmıştır. Beceri ve hedef kelimeleri eğitim ve öğrenme kavramlarıyla, bilgi, gönüllülük, aile, okul, sevgi kelimeleri eğitim ve öğretim kavramlarıyla, merak, plan, uygulama kelimeleri ise öğretim ve öğrenme kavramlarıyla ortak bir ilişkilendirme yapıldığı görülmektedir. Ayrıca eğitime yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde eğitimin öğretim kelimesiyle, öğretime yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde öğretimin düşünmek, aile, gönüllülük, hayat, süreç, merak kelimeleriyle ve öğrenmeye yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde plan, uygulama kelimeleriyle ilişkilendirilmesi düşündürücüdür.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitime yönelik ürettikleri metaforlar incelendiğinde ortaya çıkan kategorilere göre öğretmenlerin (f=38) eğitimi, aşamalı bir yapı olduğu, süreç içerisinde gerçekleştiği, yol gösterme fonksiyonu olduğu, gelişimi ifade ettiği yönünde benzetmeler ile açıklamaya çalıştıkları görülmüştür. Ancak çok az da olsa bazı öğretmenlerin (f=2) eğitimi formal yapı içinde değerlendirerek eğitim sistemine yönelik olumsuz algılara sahip oldukları görülmüştür. Öğretmenlerin öğretime yönelik ürettikleri metaforlar incelendiğinde ortaya çıkan kategorilere göre öğretmenlerin (f=20) öğretimi ustalık gerektiren, yöntem ve materyal ile sistematik bir yapı içerisinde gerçekleştirilen, bireysel yönleri olan bir faaliyet olarak algıladıkları görülmüştür. Yine öğrenme ile ilgili metaforlar incelendiğinde ortaya çıkan kategorilere göre öğretmenlerin (f=33) öğrenmeyi bilgi, gelişim, tecrübe, sonuç, ihtiyaç kavramlarıyla ilişkili benzetmeler yaparak açıklamaya çalıştıkları

görülmüştür. Ancak öğretim ve öğrenme kavramlarına ilişkin şu dikkat çekici sonuçlara da ulaşılmıştır. Şöyle ki; önemli bir oranda öğretmenin “öğretim” kavramını süreç, ihtiyaç, öğrenme kavramlarıyla ilişkili metaforlarla açıklamaya çalışmaları, yine bazı öğretmenlerin de “öğrenmeyi” öğretim ve araç kavramlarıyla ilişkili metaforlarla açıklamaya çalışmaları düşündürücüdür. Nitekim literatür incelendiğinde en genel anlamda öğretimin formal eğitim içerisinde tanımlandığı, bir hedef dâhilinde öğrenmeyi gerçekleştiren etkinlikler/faaliyetler bütünü olduğu, bir plan ve program içerisinde yürütüldüğü, sonucunda bir değerlendirmenin yapıldığı ve bütün bu sürecin bir uzman tarafından gerçekleştirildiği, yine öğrenmenin olgunlaşmaya bağlı olarak bir yaşantı ile gerçekleştiği, zihinsel, duyuşsal ve bedensel alanlarda bilgi, beceri ve duyguya yönelik olumlu veya olumsuz davranışların kazanıldığı bir süreç olarak tanımlandığı görülmektedir. Dolayısıyla azımsanmayacak sayıda öğretmenin öğretim (f=20) ve öğrenme (f=7) kavramlarıyla ilgili olmayan metaforlar ile bu kavramları açıklamaya çalıştıkları görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğretmenlere uygulanan kelime ilişkilendirme testinin analizinde de benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şöyle ki; eğitim kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde hedef, formal, ahlak gibi eğitimin amaç, süreç ve sonuç işlevleriyle ilişkili kelimelere çoğunlukla rastlanmıştır. Yine öğretim kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde okul, plan, uygulama gibi öğretimle ilişkili kelimelere rastlanmıştır. Diğer taraftan öğrenme kavramına yönelik üretilen kelimeler incelendiğinde tecrübe, davranış, değişim gibi öğrenmeyi açıklayan kelimelerle ilişkilendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Ancak eğitim ve öğrenme ile ilgili az da olsa yanlış ilişkilendirmelerin yapıldığı görülmüştür. Şöyle ki; “eğitim” öğretim (f=2) kelimesiyle ve “öğrenme” plan (f=3), uygulama (f=2) kelimeleriyle ilişkilendirilmiştir. Yine her üç kavramla ilişkilendirilen süreç kelimesi esasen “eğitim” ve “öğrenme” kavramları ile ilişkilendirilmesi gerekirken “öğretim” kavramı ile de ilişkilendirilmiş olması düşündürücüdür. Diğer taraftan “öğretim” kavramı ile ilgili azımsanmayacak oranda yanlış ilişkilendirmelerin yapıldığı da görülmüştür. Şekil 3’e göre “öğretim” ile ilgili 16 kelime (f=59) ilişkilendirilmiştir. İlişkilendirilen bu kelimelerden gönüllülük, aile, sevgi, hayat, süreç, merak, düşünmek (f=23) kelimelerinin “öğretim” ile doğrudan ilişkili olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde öğretmenlerin öğretime yönelik ürettikleri metaforlar ile bu kavrama yönelik ilişkilendirdikleri kelimeler arasında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Şöyle ki öğretime yönelik üretilen barınak, hava, yatak gibi metaforlar “ihtiyaç” kategorisi altında toplanmıştı. Öğretim ile ilişkilendirilen “hayat” kelimesinin de bu yönde bir ilişkilendirme sonucu üretildiği düşünülebilir. Yine öğretimin boş bardak, yiyecek, meyve gibi metaforlarla algılanması “öğrenme” kategorisi altında toplanmıştı. Benzer şekilde öğretim ile ilişkilendirilen “merak” kelimesinin de bu yönde bir ilişkilendirmenin neticesinde üretildiği söylenebilir.

Sonuç olarak hem kelime ilişkilendirme testinin hem de üretilen metaforların analizinde eğitim ve öğrenme kavramlarıyla ilgili az düzeyde kavram yanlışlığına rastlanmıştır. Ancak öğretim kavramıyla ilgili azımsanmayacak bir düzeyde kavram yanlışlığının olduğu görülmüştür.

Literatür incelendiğinde araştırmanın bulgularını destekleyen çalışmalarda bulunmaktadır. Turan, Yıldırım ve Tıkman’ın (2016) araştırma bulgularında öğretmen adaylarının öğretim kavramını yemek, ekmek, hava gibi bireyin temel ihtiyacı olan metaforlarla özdeşleştirdikleri görülmüştür. Yine Gürkan’ın (2019) araştırmasında öğretmenlerin öğretim kavramıyla ilgili kavram yanlışlığı yaşadıkları tespit edilmiştir. Sönmez Ektem’in (2018) araştırmasında ise öğretmen adaylarının öğretme ve öğrenme anlayışları cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan Özdemir ve Çanakçı’nın (2005) araştırmasında öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersini aldıktan sonra öğretimi, öğrencinin seviyesine uygun açık, net ve kalıcı şekilde çok sayıda örneklendirme yaparak bilgiyi sunması ve kavratması olarak tanımladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Çiltaş ve Akıllı’nın (2011) araştırmasında da hizmet içi eğitim uygulamalarının, öğretmenlerin pedagojik yeterliliklerinin sürekli geliştirilmesine olanak sağlayacak şekilde yeniden yapılandırılması gerektiği, yine Gülay ve Altun’un (2017) araştırmasında lisans eğitiminde öğretim uygulamasının zaman ve içerik açısından daha etkili hale getirilmesi önerilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı’nın (2017) yayınlamış olduğu öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri konulu yazısında öğretmenlerin “*öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir şekilde planlar*” ifadesi bu yeterlik alanının önemi hakkında eğitim paydaşlarına bir fikir vermektedir. Nitekim öğrenme ve öğretim kavramlarının iyi anlaşılması, bu kavramlara yönelik gerekli bilgi ve becerilerin kazanılması, söz konusu yeterliğin uygulanabilmesinde önemli bir unsurdur. Araştırmanın sonucunda da

öğretmenlerin “öğretim” kavramıyla ilgili temel anlayış ve kavram yanılgılarına sahip oldukları bulgulanmıştır. Bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı'nın (2017) ifade etmiş olduğu söz konusu becerinin sergilenmesinde sorunlar oluşabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla öğrenme-öğretme ortamlarının etkili bir şekilde planlanabilmesi için öğretmenlerin öğretim ile ilgili temel bilgi ve anlayışa sahip olmaları gerekmektedir. Buradan hareketle öğretmen yetiştiren kurumlarda konunun irdelenmesi, gerekli önlemlerin alınabilmesi için çalışmalar yapılması önerilebilir. Yine öğretmenlere yönelik düzenlenen hizmet içi eğitim uygulamalarında söz konusu kavram yanılgılarını giderebilecek eğitimlere yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Bahar, M., Johnstone, A.H. & Sutcliffe, R. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141.
- Bahar, M. & Özatlı, S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *BAÜ Fen Bil. Enst. Dergisi*, 5(2), 75-85.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives. The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: Longmans, Gren and Company Inc.
- Büyükkaragöz, S.S. & Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları öğretimde planlama uygulama*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Çiltaş, A. & Akıllı, M. (2011). Öğretmenlerin pedagojik yeterlilikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(4), 64-72.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Gülay, A. & Altun, T. (2017). Göreve yeni başlayan öğretmenlerin yeterlik algılarının ve karşılaştıkları sorunların belirlenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 738-749.
- Gürkan, B. (2019). Sınıf öğretmeni adaylarının “eğitim programı, öğretim, öğretimi planlama ve öğretimi değerlendirme” kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları. *Kastamonu Education Journal*, 27(2), 633-645.
- Gürsel, M. (1997). *Okul yönetimi*. Konya: Mikro Yayınları.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Metfessel, N. S. & Michael, W.B. (1969). Instrumentation of Bloom's and Krathwohl's taxonomies for the writing of educational objectives. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED028509.pdf> (Erişim Tarihi: 05.01.2020)
- Miles, M.B. & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd Edition). Calif: SAGE Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). Resmi Gazete, Cilt: 12, Sayı:14574.
- Özdemir, A.Ş. & Çanakçı, O. (2005). Okul deneyimi-I dersinin öğretmen adaylarının öğretim- öğrenme kavramlarına ve öğretmen-öğrenci rollerine bakış açıları üzerindeki etkileri. *İlköğretim Online*, 4(1), 73-80.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Simpson, E. (1965). *The classification of educational objectives: Psychomotor domain*. Urbana: University of Illinois Press. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED010368.pdf> (Erişim Tarihi: 03.03.2020)
- Sönmez, V. (2008). *Eğitim felsefesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Sönmez Ektem, I. (2018). Öğretmen adaylarının öğretme-öğrenme anlayışları ve yapılandırmacı öğrenme ortamına ilişkin algıları arasındaki ilişkiler. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 1583-1594.
- Şişman, M. (2006). *Eğitim bilimine giriş*. Ankara: Pegem Yayıncılık..
- Turan, M., Yıldırım, E. & Tıkman, F. (2016). Öğretmen adaylarının eğitim ve bazı temel kavramlara ilişkin metaforik algıları. *Education Sciences*, 11(4), 217-242.
- Yavuz, M. (2004). Eğitimle ilgili temel kavramlar, M. Gürsel & M. Hesapçıoğlu (Eds.), *Öğretmenlik mesleğine giriş* içinde (s. 11-34). Konya: Eğitim Kitapevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Beşinci baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.